

Příloha č. 5

Hospodaření, statky, roboty

Pro zísákní celkového obrazu dané doby, je dobré si připomenout některé pojmy:

Dominium – všechny statky feudála i s půdou a poddanými

Dominikál – část panské půdy spravované ve vlastní režii skrze námezdní personál a s pomocí roboty; představovala čtvrtinu až třetinu polí, luk, lesů a pastvin

Rustikál – ostatní půda pronajatá poddaným buď dědičně nebo „dle vůle pánovy“

Záduší – pozemky patřící kostelu darováním, zajišťovaly výživu duchovních, nad záduším bděl farář a patron (feudál)

Berní bula – poplatky z rustikální půdy placené státu, berně z dominikálu se neplatily (až od r. 1748 ano)

Poplužní dvůr – statek spravovaný v režii feudální vrchnosti, dominikál

Grunt – statek držený svobodným sedlákem

Kontribuce – daň poddaných státu z pronajaté půdy

Ourok – daň poddaných vrchnosti z pronajaté půdy

Desátek – daň poddaných církevní správě z pronajaté půdy, odevzdávalo se méně než desátý díl výnosu

Reluice – finanční náhrada vrchnosti za nevykonanou robotu (někdy byla pro robotníka výhodnější)

Vejhost – propouštěcí glejt od vrchnosti k odchodu z panství (na studia, na odstěhování po svatbě, na tovaryšský vandr apod.), platilo se 200–1000 zlatých

Tác – platila se státu daň ve výši jedné zlatky ze sudu piva

Roboty

Zápis z kroniky obce Sobotka: Z 288 hospodářů povinných robotou nerobotovalo 42 z různých důvodů, jiných 55 baráčníků nebylo robotní práce schopno. Robotní povinnost se vztahovala na celý jeden statek, nikoliv na jednotlivé osoby. Hospodář posílal za svůj statek třeba pacholka, děvečku, kočího apod.

Normy robotní nebyly většinou tvrdé: na vyvezení mrvy k pohnojení 10 ha se počítalo 37 robotních dnů, na odvození 70 hl ječmene na hrad Kost do sladovny (4 km) se odepisovalo 12 dnů, na dovezení 1000 cihel z vesnice Podkosti na stavbu

zámku Humprechtu (3 km) se odepsaly 4 dny robotní práce, stěhování purkrabího z blízké Miličevsi na hrad Kost se počítalo 96 potažních dnů apod. Při fůrách s potravinami z Kosti do Prahy dostal kočí polehčení 12 robotních dnů a na cestovní výlohy 1 zlatý a 30 krejcarů.

Zatímco bohatí sedláci za sebe posílali potahy s kočím, chudší chalupníci byli povinni robotou pěší. Nejvíce se pracovalo při mlácení obilí, sklizni sena, kydání a rozhazování hnoje, vybírání kamení z polí, opravách rybníků atd.

Některé práce, za které se také odpočítávaly robotní dny, se mohly konat doma: vykrmování drůbeže, prasat apod., tkání látek, bělení plátna, výroba šindelů aj.

Panský dvůr (poplužní dvůr)

Vrchnostenský statek se skládal z několika poplužních dvorů. Správu poplužních dvorů řídil vrchní hejtman. V rostlinářské výrobě pracovalo asi pět stálých zaměstnanců a většinu nárazových sezónních prací vykonávali poddaní formou roboty. V živočišné výrobě pracovalo asi 10 osob, většinou synů a dcer vrchního hospodáře – šafáře. Mléčné hospodářství zajišťovala šafářka, jeden či dva čeledíni (voláci) jezdili s povozy, býval tam jeden pasák bravu, dvě děvečky ke kravám, jedna děvečka k drůbeži apod.

Čeledě měla nárok na stravu, na ubytování v čeledníku, na obnošené šaty a k tomu nepatrný roční plat. Příklad z Frýdlan-
tu z r. 1700:

šafář 7 zlatých

šafářka 5 zlatých 50 krejcarů

děvečka 3 zlaté 30 krejcarů

čeledín 5 zlatých 50 krejcarů

Mnohem lépe byli placeni vedoucí zodpovědní pracovníci za rok:

vrchní hejtman 320 zlatých

purkrabí (finance) 190 zlatých

důchodní (výběrčí daní) 166 zlatých

obroční (šéf rostlinář) 122 zlatých

Všichni tito „páni Francové“ dostávali ještě roční naturální deputát, takže si žili nesrovnatelně lépe než pracovníci na poplužních statečích.